

Maa- ja metsätalousvaliokunta

LAUSUNTO

MmV@eduskunta.fi

16.10.2023

Dnro 299/2023

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 sekä VNS 1/2023 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027

VALTION TALOUSARVIOESITYS 2024

Pääluokka 30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

30.10.51. Porotalouden edistäminen 2 569 000 euroa (siirtomääräraha 2 v)

Porotalouden edistämisen eli Paliskuntain yhdistyksen toimintaan kohdennettu määräraha jaetaan kahden osa-alueeseen, joille valtion vuoden 2024 talousarvioesityksessä esitetään rahoitusta yhteensä 2 569 000 euroa. Esityksen mukaan määräraha jaetaan valtiosopimusten mukaisten valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroaitojen rakentamiseen ja kunnossapitoon (1 713 000 euroa) sekä porotalouden edistämiseen tähtäävään neuvonta- ja kehittämistyöhön (856 000 euroa). Valtiosopimusten mukaisten aitojen määrärahaa korotetaan 726 000 eurolla. Tästä 446 000 euroa kohdistetaan poroaitojen rakentamiseen ja 280 000 euroa poroaitojen kunnossapitoon. Valtakunnan rajoilla olevien poroesteaitojen valtion vastuulla olevat velvoitteet perustuvat valtioiden välillä solmittuihin poroaitasopimuksiin ja koskevat Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Venäjän rajoilla olevien poroaitojen rakennus- ja kunnossapitotoimenpiteitä. Neuvontatyön tukeminen puolestaan pitää sisällään myös porotalouden koetoiminnan, eli tutkimustarpeita varten ylläpidetyn Kutuharjun koeporotarhan ylläpidon Inarissa.

Suomen valtion omistamien ja Paliskuntain yhdistyksen - *sille osoitettujen määrärahojen rajoissa* - ylläpitämien poroaitojen rakentamiseen kohdistettu määräraha korotus tulee akuuttiin tarpeeseen. Aitojen peruskorjaus ja kunnossapito ovat kärsineet pitkään alimitoitetusta määrärahasta ja niiden kunto on tämän vuoksi päässyt paikoin heikentymään. Ns. korjausrästää on syntynyt vuosien saatossa paljon, eikä korotus riitä kattamaan tilanteen saamista kokonaan hallintaan.

Paliskuntain yhdistys tuo esiin huolen siitä, että heikentyneen aitojen kunnon vuoksi riski porojen pääsystä Venäjälle on akuutti. Venäjä vaatii parhaillaan Norjalta miljoonakorvauksia norjalaisten porojen laidunnuksesta Venäjän puolella. Vastaava voi tapahtua myös Suomelle, mikäli porojen pääsyä Venäjälle ei pystytä estämään.

Neuvonnan tehtäväkentän osalta Paliskuntain yhdistyksen mahdollisuudet vastata sille asetettuihin tehtäviin ja tavoitteisiin on kärsinyt niin ikään pitkään resurssivajeesta. Neuvontahenkilöstö (johto,

porotalousneuvonta) tekee töitä ylikuormituksen rajoilla. Muiden maankäyttömuotojen paine on poronhoitoalueella alati kasvava. Tehokas ja viiveetön vastaaminen poroelinkeinon ja sidosryhmien tarpeisiin on nykyresursseilla mahdotonta.

Paliskuntain yhdistys ylläpitää maailmanlaajuisesti ainutlaatuista Kutuharjun koeporotarhaa. Kustannusten nousu vaarantaa koeporotarhan ylläpidon. Toistaiseksi koetarhan toimintaa on jatkettu neuvonta- ja asiantuntijatyötä supistamalla. Tämä ei kuitenkaan ole kestävä toimintamalli, eikä tilannetta voida jatkaa tällaisenaan pitkään. Lisärahoitus on edellytys koetarhan ylläpidon jatkumiselle tulevina vuosina.

Lisääntyneen työmäärän ja koeporotarhan ylläpitokustannusten kasvun vuoksi Paliskuntain yhdistys esittää 270 000 euron lisäystä Paliskuntain yhdistyksen neuvonta- ja kehittämistyöhön.

30.20.40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)

Petteri Orpon hallitusohjelmakirjaus: "Hallitus tunnistaa suomalaisen alkutuotannon kuten eläintilojen, porotalouden, turkis- ja puutarha-alan sekä taimituotannon tärkeyden ja erityishaasteet."

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain (986/2011) mukaisten investointiavustusten määrät ja niiden myöntövaltuutus (2 milj. euroa) ovat koko rahoituslain voimassaolon ajan olleet alimitoitettut. Käytännössä avustusvarat on käytetty lähes kokonaan ensimmäisen puolen vuoden aikana. Paliskuntain yhdistys on esittänyt asiasta huolensa maa- ja metsätalousministeriölle säännöllisesti, ilman tulosta.

Paliskuntain yhdistys pyytää maa- ja metsätalousvaliokuntaa ohjaamaan maa- ja metsätalousministeriötä valmistelemaan investointiavustusten myöntövaltuuksien nostoa investointitarpeita vastaavalle tasolle.

30.40.42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)

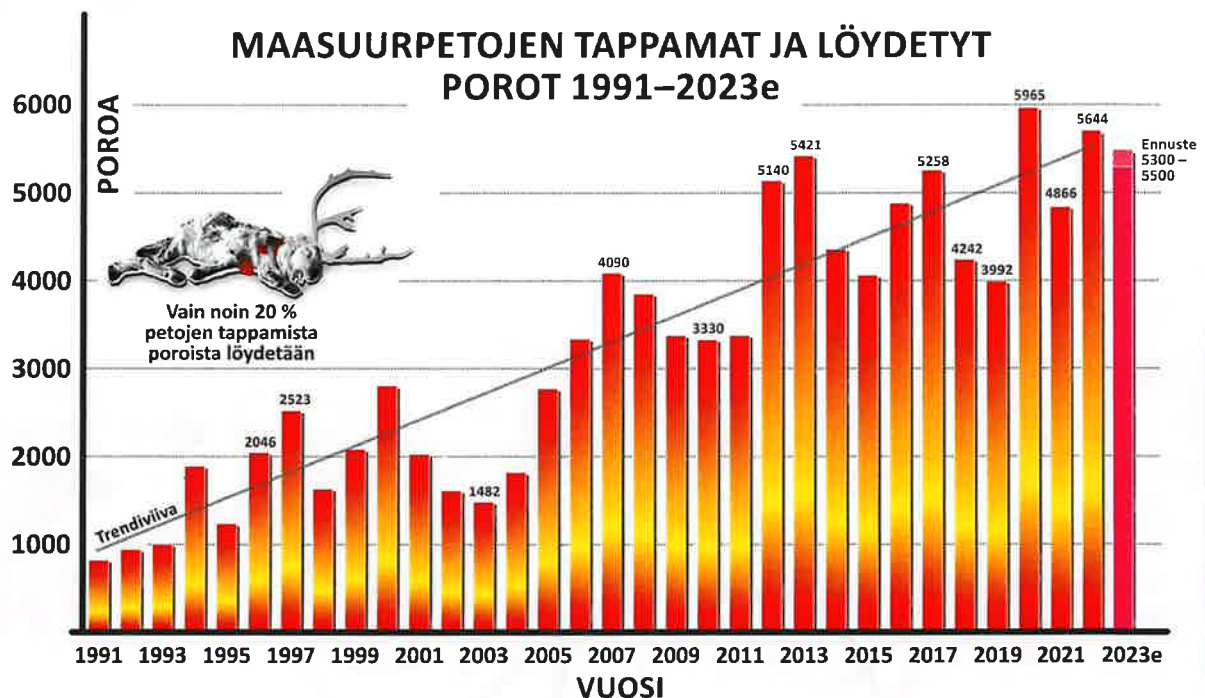
Petteri Orpon hallitusohjelmakirjaus: "Suurpetopolitiikkaa on hoidettava tavalla, joka huomioi myös sosiaalisen kestokyvyn. Suurpetojen kannanhoidollinen metsästyks turvataan lainsäädännöllä. Jo aloitettua työtä kannanhoidollisen sudenmetsästyksen mahdollistamiseksi jatketaan eduskunnan päätöksen mukaisesti. Arvioidaan suurpetojen haaskaruokinnan tarkoituksenmukaisuutta ja mahdollisia rajoituksia."

Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen esitetään 8 850 000 euroa. Tästä 7,5 milj. € on varattu porovahinkojen korvaamiseen. Porovahinkokorvaukset maksetaan riistavahinkolain 9 §:n 2 momentin mukaan talousarvion rajoissa ja muut vahingot täysimääräisesti. Porovahinkoihin osoitettu määräraha ei riitä porovahinkojen täysimääräiseen korvaamiseen. Lisärajoitteena on EU:n korvauskatto (C(2016) 1752 final), joka mahdollistaa porovahinkojen korvaamisen vain 10 milj. euroon saakka.

Suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen määrä kasvaa vuoden 2023 aikana. Erityisesti susi- ja karhu- vahingoissa tulee olemaan nousua riittämättömän metsästyksen mitoituksen vuoksi. Paliskuntain yhdistyksen arvion mukaan vuoden 2023 petojen tappamana löydettyjen porojen määrä tulee olemaan 5 300–5 500 poroa (kuva 1) mikä tarkoittaa 9,5–9,8 miljoonan euron korvattavaa vahinkomäärää (kuva 2). Koska vahingoista löytyy maastosta vain noin viidesosa, lasketaan poronomistajien kärsimät kokonaistappiot – jalostus-, matkailu- ja muu liiketoiminta mukaan lukien – kymmenissä miljoonissa euroissa. Lisäksi vahinkoa aiheuttavien petojen poistotyön kustantavat kokonaisuudessaan paliskunnat. Korvauksia kohtuuttoman suojelupolitiikan aikaansaamista porojen menetyksistä odotellaan jopa kaksi vuotta,

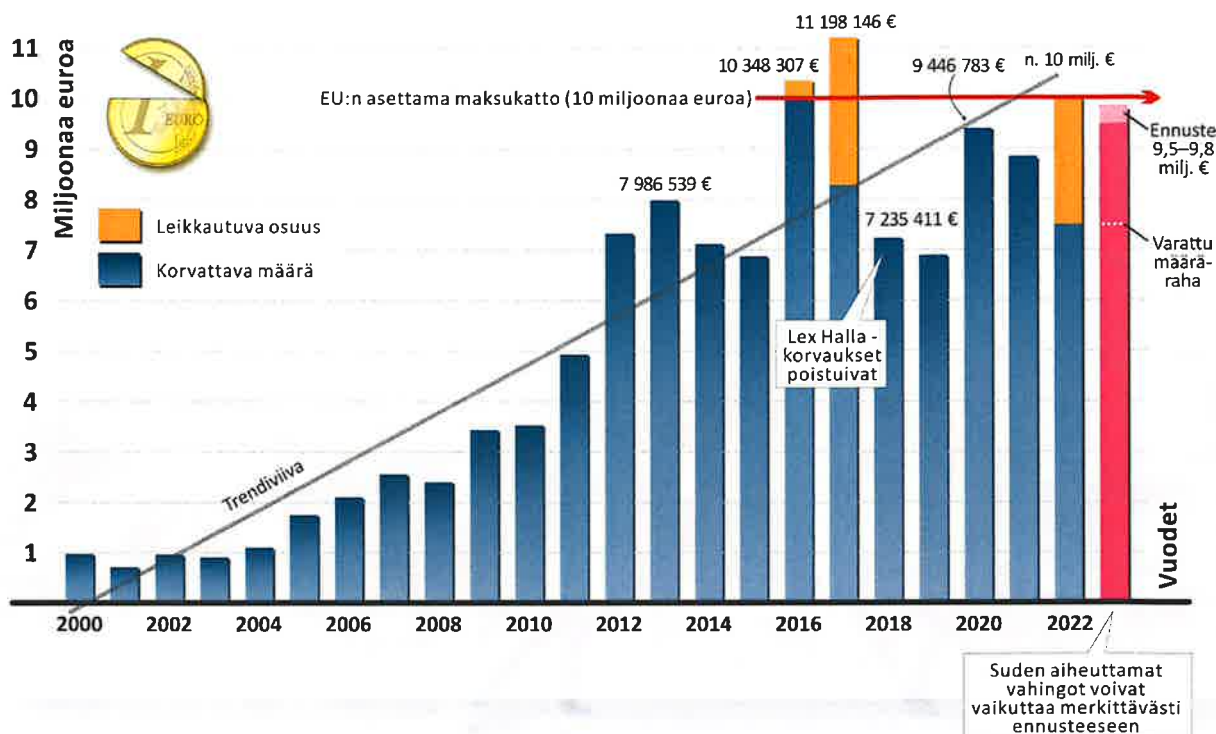
eikä korvausten maksusta ole edes varmuutta kroonisesti alimitoitettun määrärahan vuoksi. Tilanne on täysin kohtuuton. Maasuurpetojen kantojen leikkaaminen sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväälle tasolle tulee hoitaa viipymättä kuntoon. Suurpetojen haaskakuvaus poronhoitoalueella tulee viipymättä kieltää, sillä se lisää osaltaan porovahinkoja merkittävästi.

Pääministeri Orpon hallituksen budjettiriihen keskeisissä päätöksissä on kirjattu, että porojen petovahingot korvataan sataprosenttisesti. Porovahinkojen korvaamiseen varattua määräraha tulee korottaa 10 miljoonaa euroon, jotta pedon tappamina löydetyt porot on mahdollista korvata kokonaisuudessaan vuonna 2023. Määrärahojen riittävydestä tulee huolehtia myös tulevinä vuosina.

Kuva 1: Petojen tappamana maastosta löydetyt porot (noin 1/5 kokonaisvahingoista).

PETOVAHINKOKORVAUKSET 2000–2023e (POROVAHINGOT)

Kuva 2: Poroille aiheutuneiden petovahinkojen korvaukset

Petovahinkojen vähentämiseen tähtäävät toimet ovat nykyisellään täysin riittämättömiä.

Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan ”Suurpetopolitiikkaa on hoidettava tavalla, joka huomioi myös sosiaalisen kestävyyn. **Paliskuntain yhdistys pyytää maa- ja metsätalousvaliokuntaa kiinnittämään erityistä huomiota maasuurpetojen aiheuttamien tuhojen ennaltaehkäisemiseen.**

Valtaosan kaikista koko Suomessa aiheutuvista petovahingoista aiheuttavat ahmat. Vahinkomäärät laskevat vuosina 2018 ja 2019 ahman poikkeuslupametsästyksen ansiosta, mutta vuodesta 2020 lähtien ahman aiheuttamien vahinkojen määrä on noussut jälleen ja tulee olemaan jatkossakin korkea, ellei ahmojen poistolupapyynti helpotu nykyisestä.

Määrällisesti eniten porovahinkoja aiheuttavat karhut, mutta tältä osin vahingot menevät valtaosin porohävikin piikkiin. Karhun tekemiä raatoja löytyy suhteellisen vähän, sillä karhu syö saaliinsa tarkkaan ja jäljet katoavat maastosta nopeasti. Karhujen runsaasta määrästä poronhoitoalueella kertoo se, että karhun keskeytymetsästyksen saaliskiintiö tuli poronhoitoalueen läntisellä kiintiöalueella täyteen kuluvana syksynä ensimmäisen metsästysviikon aikana. Myös itäisellä poronhoitoalueella kiintiömetsästyksen viimeiset karhut kaadettiin jo 13.9.2023. Poronhoitoalueen karhukiintiö oli naurettavan alhainen, eikä Riistakeskus ole myöntänyt myöskään vahinkoperusteisia poikkeuslupia kiintiömetsästyksen päättymisen jälkeen, vaikka vahinkoja on löytynyt syksyn aikana riittämiin. Vahinkoperusteisia poikkeuslupia tulee olla saatavilla ympäri vuoden, jotta ongelmatilanteisiin voidaan puuttua mahdollisimman tehokkaasti myös sulan maan aikana.

Suurpetojen osalta Riistakeskus on noudattanut käytäntöä, jonka mukaan vahingonkärsijän on odotettava vähintään kolmen poronraadon löytymistä kunkin petoyksilön jäljiltä saadakseen kyseiselle yksilölle poistoluvan. Menettely ei voi olla perusteltu tilanteessa, jossa odottelusta huomattavan osan kustantaa vahingonkärsijä.

Ahman poikkeuslupien osalta Korkein hallinto-oikeus linjasi vuosikirjapäätöksessään KHO 2020:31, että Suomen riistakeskuksen päätökset koskien ahman poistolupia Natura 2000 -alueilla, joiden suojeluperusteena on ahma, edellyttävät luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen Natura-arvioinnin tekemistä. Arvioinnissa tulee tieteellisin perustein selvittää vahinkoperusteisella poikkeusluvalla tehtävän ahmayksilön tai yksilöiden poiston vaikutus Natura 2000 -alueen suojeluperusteena oleviin luonnonarvioihin. Ahma on suojeluperusteena suurimmassa osassa pohjoisen Natura-alueissa ja pääosa ahman aiheuttamista porovahingoista syntyy kyseisillä Natura-alueilla. Luvan hakijalta vaaditaan poikkeuslupan liitteeksi Natura-arviointi. Natura-arvioinnin tekeminen on työlästä ja aikaa vievää. Myös pakolliset lausuntokierrokset vievät runsaasti aikaa ja vahinkoja tapahtuu sillä välin koko ajan lisää. Natura-arviovaatimuksen takia merkittävä osa viime vuoden luvista jäi käyttämättä. Lisäksi Pohjois-Suomen hallinto-oikeus totesi 29.6.2022 tekemissään päätöksissä, ettei kaksi Suomen Riistakeskuksen tammikuussa 2021 myöntämää lupaa ollut lainmukaisia puutteellisen Natura-arvioinnin takia. Nämä päätökset näkyvät ahman poikkeuslupien saannissa ja ahman aiheuttamien porovahinkojen määrissä. Samaan aikaan ahmojen suojelu Suomessa on hyvin onnistunutta ja ahmakanta jatkaa kasvamistaan vuosi vuodelta. Näillä menettelyillä vahinkokertymiä on mahdotonta kontrolloida. Petopolitiikkaa on välttämätöntä uudistaa ja joustavoittaa vahinkokertymien hillitsemiseksi. Ahma on saatava tehokkaan poistolupakäytännön piiriin. Tavoitteena tulee olla petojen aiheuttamien vahinkomäärien väheneminen. Tämä tarkoittaa petokantojen joustavampaa kontrollointia poronhoitoalueella.

Paliskuntain yhdistys esittää maa- ja metsätalousvaliokunnalle, että se edellyttää maa- ja metsätalousministeriötä sekä ympäristöministeriötä aloittamaan toimet petopolitiikan uudistamiseksi ja joustavoittamiseksi viipymättä, tavoitteena petokannan parempi kontrollointi ja vahinkomäärien väheneminen poronhoitoalueella.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

alj/ao